

Sopimusoikeuden tutkimuksen kansallisuus ja kansainvälisyys

Kirjoitukseni koskee sitä, miten Suomen oikeutta koskevassa sopimusoikeuden tutkimuksessa voidaan hyödyntää ulkomaista oikeutta. Keskityn kirjoituksesani erityisesti yritysten välisiin sopimussuhteisiin. Tällaiset sopimukset helposti mielletään globaaleiksi suhteiksi, joille on leimallista englanninkielisyys ja sopimusmallien angloamerikkalaistuminen eli osapuolten välisten ehtojen sääntely mahdollisimman kattavalla sopimuksella. Toisaalta on tärkeää huomata, että Suomessa on hyvin paljon sellaisiakin liike-elämän sopimuksia, ja sopimuksia ylipäätään, joilla ei ole lainkaan kansainvälistä kytkentää. Sopimussuhteen ulkomaisen kytköksen puuttuminen ei silti tarkoita sitä, etteikö muiden valtioiden oikeusjärjestelmillä ja niiden tuottamalla oikeuslähdemateriaalilla voisi olla jotakin merkitystä tällaisia sopimuksia koskevassa tutkimuksessa.

Suomen sopimusoikeutta koskevan oikeuskysymyksen tutkimiselle saattaa asettua haasteeksi se, että oikeuskysymystä koskeva oikeuskäytäntö on vähäistä. Näin on erityisesti kaupallisissa sopimussuhteissa, joita koskevista riidoista suuri osa ratkaistaan välimiesmenettelyssä. Tällainen on omiaan johtamaan siihen, ettei kaupallisia sopimuksia koskevaa yhtenäisempää julkista oikeuskäytäntöä välttämättä juurikaan muodostu. Suomessa on kaupallisia sopimuksia koskevaa sopimustyyppikohtaista lainsäädäntöä varsin vähän. Lisäksi jos sopimus ei tarjoa riittävän selkeää toimintaohjetta osapuolten välillä, on ratkaisua jäsennettävä muulla tavoin. Ulkomaisen oikeuslähdemateriaalin vertailu voi olla käyttökelpoisen argumentaatiokeino erityisesti silloin, kun kyse on lailla sääntelemättömästä tilanteesta ja jos kansallinen oikeustila on joltakin osin aukollinen tai epäselvä.

Vaikka ulkomaisen oikeuslähdemateriaalin hyödyntämisen osalta on muistettava oikeusjärjestelmäerot, ovat esimerkiksi kaupallisia sopimuksia koskevat perusongelmat ja niiden ratkaisemisen lähtökohdat Euroopassa ja myös kansainvälisemminkin melko samanlaisia. Sopimuksia koskevien lähtökohtien kansainvälinen samankaltaisuus helpottaa vertailevien argumenttien käyttämistä kansallista oikeutta koskevassa tutkimuksessa. Tästä nostan esimerkiksi väitöskirjani aiheen kaupallisten sopimusten irtisanomisesta.

Ulkomaisesta oikeudesta tulevia sääntelyratkaisuja sekä ulkomaista oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta voidaan pyrkiä käyttämään lisäargumenttina suoma-

* *Julia Ahlfors*, OTT, KTM, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto; Legal Counsel, Head of Contract Law, KPMG Oy. Kirjoitus perustuu Suomalaisen Tiedeakatemian oikeustieteen ryhmän tilaisuudessa Oikeustieteen kansallisuus ja kansainvälisyys 24.11.2023 pidettyyn esitelämään.

laisen sopimusoikeuden oikeustilaa selvittäessä, vaikka tällaisella aineistolla ei voida suoraan perustella Suomen oikeuden alaisia sopimusoikeutta koskevia tulkintasuosituksia. Ulkomaisen oikeuden vertailu Suomen oikeustilaan saattaa silti toimia yhtenä osana oikeudellista ratkaisargumentaatiota.

Ulkomaiselle ratkaisukäytännölle, varsinkin common law -maille, ominainen varsin yksityiskohtaiseen päättelyyn ja argumentointiin perustuva ratkaisutyö voi tarjota lisäargumentteja suomalaisen oikeudelliseen harkintaan. Vertailulla voidaan pyrkiä ymmärtämään kotimaisen oikeuden tulkintaongelmia sekä parantamaan oikeudellista ratkaisargumentaatiota, oikeuden ennakoitavuutta ja oikeusturvan laatua. Kansallisen oikeustilan hahmottamisessa ja tulkintasuositusten antamisen apuna voidaankin hyödyntää oikeusvertailevia argumentteja.

Ulkomaisen oikeuden lakitekstien tai oikeuskäytännön käytännöllinen vertailu saattaakin olla hyödyllistä monessa mielessä. Sitä harjoittamalla voidaan lisätä ymmärrystä kansallisista oikeussäännöistä sekä täyttää aukot siltä osin kuin kansallinen oikeuslähteistö ei siihen kykene. Tällaisessa praktisessa oikeusvertailussa voidaan tyytyä matalampaan tavoitetasoon kuin perinteisessä oikeusvertailussa, eikä siinä pyritä tutkimaan ulkomaista oikeutta oikeudellisen käytännön tai oikeudellisen kulttuurin tasolla. Vaikka ulkomaiselle oikeudelle ei voida antaa vahvaa normatiivista sijaa tuomioistuimen ratkaisutoiminnassa oikeuslähdeopin takia, voi sen sijaan tutkija hyödyntää vertailua vapaammin. Toki tällöinkin argumenttien käytössä on noudatettava varovaisuutta.

Suomalaisen sopimusoikeuden tutkimuksen argumentaatiolähteinä voidaan käyttää myös kansainvälisiä sopimusoikeuden periaatekokoelmia. Periaatekokoelmien käyttämisellä osana ratkaisargumentaatiota on yleensä pyritty osoittamaan sitä, että ratkaisu vastaa myös eurooppalaisia tai kansainvälisiä päälinjoja. Korkein oikeuskin on muutamassa sopimusoikeutta koskevassa ratkaisussaan tukeutunut nimenomaisesti tällaisiin mallisäännöksiin argumenttiapuna. Oikeuslähteenä näillä asiantuntijoiden koostamilla malliratkaisuilla ei kuitenkaan ole virallista asemaa kansallisesti eikä edes kansainvälisesti. Niistä voidaan silti hakea argumentaatiotukea sellaisissa tilanteissa, joissa oikeustila on aukollinen tai epäselvä. Samoin periaatekokoelmien kommentaarit voivat tarjota tulkinta-apua kansallisen oikeuskysymyksen ymmärtämiseen.

Arvioin väitöskirjatutkimuksessani hyödyntäessäni sopimusoikeuden kansainvälisiä periaatekokoelmia sääntelyratkaisu kerrallaan sitä, missä määrin niistä voidaan hakea argumentaatiotukea ja milloin niiden käyttäminen taas voi muodostua ongelmalliseksi Suomen sopimusoikeudessa. Huomasin tutkimuksessani, että eräiltä osin periaatekokoelmat erosivat suomalaisista irtisanomista koskevista lähtökohdista olennaisesti. Tutkimuksessa ei olekaan syytä antaa minkäänlaista vakioarvoa periaatekokoelmien lähtökohdille vaan on syytä pitää mielessä, että periaatekokoelmien tarjoamien argumenttien hyväksyttävyyys ja sovellettavuus vaihtelevat. Kansainvälisten periaatekokoelmien sopimusoikeutta

koskevat sääntelyratkaisut voivatkin saada vaihtelevan argumenttiarvon riippuen niiden tarkemmasta sisällöstä ja suhteesta Suomen oikeustilaan.

Olen tuonut kirjoituksessani esille näkökulmia siitä, miten ulkomaista oikeutta voidaan hyödyntää kansallista oikeutta koskevassa tutkimuksessa. Haluan kuitenkin lopuksi tuoda esiin kaikista tärkeimmän näkökohdan suomalaisen oikeuden tutkimuksesta. Emme voi olettaa, että ulkomailta meille tarjottaisiin vastauksia kansallisten oikeuskysymysten ratkaisemiseen. Suomalainen oikeuselämä tarvitseekin Suomen oikeutta koskevaa kansallista tutkimusta – nyt ja tulevaisuudessa.